

УДК 321(477):316.334.3

О. М. Сахань, кандидат соціологічних наук, доцент

КОРУПЦІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ ЯК ДЖЕРЕЛО ДЕСТРУКТИВНОСТІ ВЛАДИ

Розглянуто корупцію в умовах сучасного розвитку української держави як джерело деструктивності влади. Проаналізовано наслідки злочинної діяльності корум-

пованих державних чиновників, визначені проблеми, що гальмують антикорупційну політику в Україні. Ведеться пошук шляхів попередження і протидії негативного впливу корупції на владу.

Ключові слова: корупція, деструктивність влади, правовий цинізм, правовий нігілізм, конформізм, непотизм.

Актуальність проблеми. Корупція, як хронічна хвороба, супроводжує людство майже весь час його існування, деформуючи основні соціальні процеси, які відбуваються в державі та суспільстві, руйнуючи цивілізовані соціальні регулятори поведінки людей. Чим слабший суспільний організм, тим глибше проникає ця соціальна аномалія в усі сфери життєдіяльності держави, завдаючи шкоди її нормальному функціонуванню. Державний апарат живе за своїми неписаними правилами, в той час як дезорієнтоване, деморалізоване суспільство повинно жити за законами, що призводять до дискредитації права як основного інструмента регулювання життя держави і суспільства.

Руйнівна дія корупції призводить до падіння престижу й авторитету влади на всіх рівнях, деформації моральних основ суспільства, зниження поваги громадян до закону, втрати соціальної солідарності, поширення в соціумі настроїв політичної апатії й цинізму, правового нігілізму та індиферентності, зростання рівня злочинності. Зрощування корумпованої частини державних службовців із тіньовими кримінальними колами становить безпосередню загрозу національній безпеці й конституційному ладу, веде до зменшення потенціалу інститутів громадянського суспільства, порушення прав людини, дискредитує державу на міжнародному рівні. Тому кожна держава намагається знизити рівень цієї соціальної патології, унеможливити корупційне зловживання владою, що вражає і призводить до незворотних змін в усіх сферах суспільного життя.

У наш час корупція стала одним із основних джерел деструктивності влади, наслідки діяльності якої можуть бути трагічними для функціонування політичної системи суспільства та життя людей. Тому серед питань, що потребують розгляду, зважаючи на її суспільну значимість, актуалізується проблема дослідження сучасного стану корупції та руйнівного впливу цього соціального явища на владу.

Аналіз останніх джерел і публікацій показав, що корупцію, як багатовекторне явище, досліджують фахівці різних галузей науки, які пропонують бачення суті цього негативного явища, привносять своє розуміння у процес вивчення природи і особливостей корупції у різних сферах життєдіяльності суспільства, пропонують шляхи протидії корупційним проявам у системі влади.

Вагомий внесок у вивчення корупції зробили численні зарубіжні дослідники, зокрема, Р. Андерсон, І. Амундсен, Е. Браун, Б. Волженкін, Д. Делла Порта, А. Дрейер, Д. Кауфман, Р. Клітгаард, А. Куракін, Д. Ледерман, В. Міллер, Дж. Най, М. Олсон, С. Дж. Пундей, С. Роуз-Аккерман, Д. Трейсман, К. Феофанов, В. Шинкевич, А. Шлейфер та багато інших, які вели розробку основних наукових підходів до вивчення корупції, зробили аналіз форм і проявів даного негативного соціального явища, яке виступає джерелом політичних, економічних, соціальних та духовних ризиків для суспільства в різних країнах світу та висвітлили досвід удосконалення системи протидії корупції, в тому числі, і в органах державної влади.

Вітчизняні вчені Л. Аркуша, Л. Багрій-Шаматов, В. Гвоздецький, В. Деріга, О. Дульський, В. Журавський, М. Камлик, М. Кармазіна, Я. Кашуба, О. Маркеєва, М. Мельник, М. Михальченко, О. Михальченко, Є. Невмержицький, О. Прохоренко, І. Різак, Є. Скулиш, С. Стеценко, О. Фрадинський та ін. порушують у своїх працях питання сутності, причин та наслідків корупції [див.: 1, 2, 3, 4], досліджують політичний, економічний, соціальний, правовий, моральні та інші аспекти цього соціального феномену [див.: 5, 6, 7, 8, 9], вивчають стан і тенденції корупційних явищ в Україні [див.: 10, 11, 12, 13], аналізують іноземний досвід з організації та здійснення протидії корупційним тенденціям [див.: 14, 15, 16], ведуть пошук шляхів боротьби з корупцією [див.: 17, 18, 19, 20, 21].

Проте стан наукової розробки проблеми впливу корупції на деструктивність влади, руйнівна діяльність якої несе реальну загрозу верховенству закону, демократії та правам людини, а також стабільності демократичних інститутів і моральних підвалин суспільства в цілому визначається недостатнім. Тому *метою* статті є визначення стану корупції в сучасній Україні та пошук шляхів попередження і протидії її негативного впливу на владу.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах тотальної та всеосяжної корупції в Україні, що загрожує суспільному розвитку та проведенню ефективних демократичних перетворень, підриває законність у політичній системі та знищує довіру громадян до уряду та політикуму, спричиняючи поширення неповаги до державних інституцій і цинізму з боку громадян щодо політичного життя, влада намагається активізувати роботу, спрямовану на боротьбу з корупцією (від лат. *corruptio* — псування, розбещування, підкуп, хабар) — складним соціальним (за своєю суттю асоціальним, аморальним і протиправним) явищем, що виникає в процесі реалізації владних відносин уповноваженими на це особами, які використовують надану їм владу для задоволення особистих інтересів (інтересів третіх осіб), а також для створення умов здійснення корупційних дій, приховування цих дій та сприяння їм. Проте на шляху антикорупційної діяльності влади стають брак

політичної волі для здійснення відповідних заходів та відверте блокування правоохоронними органами та судами будь-яких зусиль держуправлінців у бік реалізації антикорупційної політики, недостатній контроль з боку міжнародних партнерів та майже його відсутність з боку суспільства.

Будучи породженням усієї системи суспільних відносин, корупція пронизує різноманітні сфери суспільного життя, деформує людські стосунки і соціальні цінності, порушує нормальний порядок речей у суспільстві, що призводить врешті-решт до «корозії» влади, тобто її роз'єднання й руйнування [2, с. 11], деструктивний вплив якої призводить до деформації функцій державних органів, їх безсилля й атрофії, втрати керованості не тільки в державі, а й у суспільстві [22, с. 466–467].

В умовах гострих соціально-економічних і політичних проблем, що накопичувалися десятиліттями та майже не вирішувалися в нашій країні, відсутності або обмеженої інформації про розкриття корупційних дій чиновників усіх рангів та покарання за це посадових осіб та депутатів різних рівнів (від Верховної Ради до сільради найвіддаленішого від центру села), суддів і прокурорів, вищих чинів правоохоронних органів та інших можновладців, суспільні цінності відійшли на другий план. Люди звикли до корупції, яка набула масового характеру і сприймають це негативне явище як «норму життя», що витісняє правові, етично-моральні відносини в соціумі та стає звичайним правилом поведінки для значної частини населення нашої країни. Переважна більшість громадян змушена при прийнятті тих або інших рішень керуватися не правовими й моральними нормами, а винятково міркуваннями особистої вигоди. Найчастіше це відбувається тоді, коли якісь життєві обставини приводять людину до державного органу і вона нашоується там на бюрократичні процедури та безпідставні відмови, в тому числі, відмову від суду на захист свого дійсного або припустимого нею права.

Корумповані правлячі кола, ховаючи за правовою демагогією (особливо під час виборів або політичних телешоу) свою нездатність досягнути і сформулювати стратегію ефективних антикорупційних заходів за активної участі тих громадян, які зацікавлені у подоланні корупції в Україні, демонструють неповажне ставлення до сили закону. Корисливо використовуючи правові засоби (норми права, нормативно-правові та правозастосовні акти, юридичні факти, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, акти правореалізації та ін.) за допомогою яких здійснюється правовий вплив на свідомість та поведінку людей, представники «правлячої касты» спотворюють «форми та зміст правових установок, навичок і звичок» [23, с. 218–219]. У результаті відвертого правового цинізму влади, яка, не соромлячись, демонструє зневажливе, зухвале ставлення до загальноприйнятих норм моралі, етики, до

будь-чого, що користується загальним визнанням, повагою тощо — відбувається деформація свідомості соціуму, у громадян зникає повага до права, люди починають свідомо ігнорувати вимоги закону, цінності права, зневажливо ставитися до правових принципів і традицій, що породжує правопорушення, у тому числі, кримінального характеру.

Значна частина населення вважає, що законодавство створюється не для людини, а для обслуговування влади, а право сприймає як таке, що відповідає інтересам владних структур. У результаті відбувається роздвоєння особистості — особа розуміє значення й зміст суспільних цінностей і правових норм, але діє всупереч їм, під тиском неписаних правил, характерних для корупційних практик. У соціумі поширюється правовий нігілізм (від лат. *nihil* — ніщо) та повсюдно відтворюються юридико-нігілістичні упередження, в уявленнях людей закріплюється орієнтація на протиправну поведінку та вчинки. Високий рівень правового нігілізму в Україні наочно характеризує настрій у суспільстві, відображає відношення його громадян до закону і до структур влади та вказує на високий рівень корумпованості суспільства. Навіть незважаючи на заяви про ненависть до хабарників, громадяни демонструють розуміння мотивів здирників, і часто схильні бачити потенційного хабарника в будь-кому, вважаючи, що ті, хто хабарів не бере, просто не мають такої можливості [24].

Населення пристосовується до корупційного середовища, пасивно ухваляючи існуючий порядок, слідуючи безпринципно і некритично думці та досвіду більшості щодо корупційних відносин у суспільстві. В суспільстві затверджується ще одна з форм проявів деформації правосвідомості — конформізм (від пізньолат. *conformis* — подібний, схожий), який представляє собою зовнішню угоду із загальноприйнятим порядком, оскільки внутрішньо індивід може залишатися не згодним із ним. Таким чином, корупція стає своєрідним способом мислення, який обумовлює спосіб життя. Поступово перетворюючись із соціальної аномалії, за якої руйнуються моральні цінності суспільства, поступаючись прагматичним інтересам, позбавляючи людей порядності та посилюючи їх надлишкове прагнення до матеріальної вигоди, як правило, корупція стає не тільки звичним способом вирішення життєвих проблем, а й нормою функціонування влади і способом життя значної частини членів суспільства [2, с. 18].

У свідомості більшості українських громадян корупція асоціюється зі швидким та відносно простим вирішенням проблем, переважно за рахунок хабарів посадовим особам нижчих ланок управління державою, які зловживають службовим становищем, використовуючи його з метою незаконного отримання прибутку або в інших корисливих цілях, тому корупційні зло-

чини не сприймаються як такі, що завдають шкоди державі. Тим більше, що майже три чверті українців хоча б одного разу давали гроші або подарунки для вирішення своїх проблем [25] (у закладах охорони здоров'я, освіти, ДАІ, у суді та інших державних установах). Тому чесний чиновник, з яким неможливо встановити корупційні стосунки, часто не влаштовує ні населення в цілому, ні підприємців, як його найбільш активну частину [26].

Корупційне середовище, що сформувалося в Україні за багато років в умовах правового нігілізму та юридичної невихованості, стало джерелом суспільної байдужості до корупційних проявів, моральної деградації частини населення та пристосування його до життя за принципом «моя хата скраю». Часте спостереження через засоби масової інформації та Інтернет за «красивим» життям державних службовців не за статками, при збереженні ними права на контроль за розподілом ресурсів, участі в приватизації державних підприємств та земель, в тому числі, у заповідних зонах, вигідних державних замовлень та кредитів, безкарність очевидних зловживань посадовцями владними повноваженнями та особистий досвід пересічних громадян у розв'язанні важливих проблем корупційними методами, затвердили в масовій свідомості стереотипи толерантності щодо корупції та злочинності, пов'язаної з нею. Мабуть, тому, через рік після Майдану, Україна залишається серед найбільш корумпованих країн світу, займаючи 142 місце зі 175, про що свідчать дослідження неурядової міжнародної організації по боротьбі з корупцією та дослідженню рівня корупції по всьому світу Transparency International [27].

Розмитість моральних орієнтирів у населення та байдужість чиновників до проблеми корупції, бо більшість з них належать до одного клану, в якому «рука руку миє» і все робиться для себе, а не для держави і людей, надмірний вплив великого бізнесу на владу, недосконалість законодавчої бази та системи судоустрою, погана робота контролюючих та правоохоронних органів, неоперативність владних структур у запобіганні та неефективності протидії корупції, недостатній рівень політико-правової та економічної культури значної частини громадян, низька активність громадських організацій та потенціал інститутів громадянського суспільства в антикорупційній політиці держави стали потужним підґрунтям для посилення деструктивності влади (від лат. *destructio* — ламати, руйнувати), тобто таких її дій та політичних рішень (закріплених у нормативних актах), що призводять до гальмування демократичного розвитку країни та становлення інститутів громадянського суспільства, стримують активну політичну участь громадян у житті держави, зазіхають на їх права і свободи, не дають можливості державі стати дійсно правовою, соціальною, такою, що турбується про інтереси

своїх громадян і прагне до покращення їхнього життя [28, с. 380], перешкоджають прогресивному, поступальному розвитку суспільства, що являє собою серйозну загрозу інтересам національної безпеки країни.

Корупція вигідна владі тим, що за допомогою корупційних дій вона намагається збагатитися і здобути політичні та економічні дивіденди. Отже, корупція як багатовекторне явище має виразне політичне забарвлення: з одного боку, вона є продуктом діяльності влади, а з другого — безпосередньо впливає на формування та функціонування владних інститутів, значною мірою визначає саму сутність публічної влади [8, с. 67].

Незважаючи на «зміну фасаду», Україна продовжує тупцювати на місці, бо боротьбу з корупцією треба починати з керівництва державою, а корупція в державних органах залишилася незмінною. Про це свідчить результат анонімного соціологічного дослідження «Рівень сприйняття корупції бізнесом», проведеного в лютому-березні 2015 р. Опитані (2741 керівник українського бізнесу) вказали на те, що від корупції страждають такі галузі економіки, як сільське господарство, промисловість, транспорт і зв'язок. А найбільш корумпованими державними органами представники бізнесу назвали податкову службу (25%); Агентство земельних ресурсів (7,1%); Державну автомобільну інспекцію (5,1%); митницю (4%); Міністерство внутрішніх справ (4%); обласні адміністрації (3,7%); прокуратуру (3,3%); міліцію (3,2%); санітарно-епідеміологічну службу (2,9%); Державну реєстраційну службу (2,8%); суди (2,8%); пожежну службу (2,5%); медичні заклади (1,7%); Державну архітектурно-будівельну інспекцію (1,6%); міськвиконкоми (1,4%) [29]. При цьому більшість підприємців, як і всі інші професійні групи населення нашої країни, просто не уявляють будь-яку діяльність без підкупу когось і схильні платити додаткові гроші, якщо від них цього вимагають, бо, отже, не чинять опору здирництву.

Як зауважила Хіларі Клінтон, «корупція — це політична воля. Якщо влада корумпована від початку до кінця, вона робить вигляд, що в країні все нормально. Якщо чиновники переконаються, що є політична воля і санкції, що покарання неминуче піде, то перестануть займатися корупцією. А зараз корупція повсюди, тому що безкарна». Деструктивна діяльність корумпованих державних чиновників, які нездатні налагодити діяльність органів державної влади задля забезпечення сталого та ефективного розвитку країни веде до реального протиставлення конституційного та суспільного ладу, зниження функціонування держави, безпосередньо протидіє її інтересам у різних сферах діяльності, створює соціальну напруженість та економічні колізії, сприяє поширенню нелегітимних видів соціальних практик і організованої злочинності, а в ряді випадків загрожує національній безпеці держави.

Деструктивність влади, яка спирається на корупційне підґрунтя, проявляється в тому, що певні посадові особи зловживають державною владою для одержання будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб, пов'язаних із проходженням державної служби. Одні владні суб'єкти прагнуть до розширення своїх функцій, задовольняючи честолюбні замисли, насолоджуючись можливістю повелівати, контролювати поведінку людей, інші — до збагачення, бо влада, як ніщо, легко перетворюється у власність.

Із часів отримання Україною незалежності, коли в нашій країні розпочався новий оберт корупції, але вже в «особливо великих розмірах», корупційна діяльність здійснювалася у формі так званого «даху» чи «годівниці». Будь-яка комерційна структура повинна була мати свою людину в державних органах [30, с. 53]. А хто може бути своєю людиною в органах влади? Безумовно, родичі (чоловік або дружина, брати, сестри, діти, племінники) або близькі люди (куми, свати, зяті, невістки), з ким можна без зайвих переживань плести корупційне павутиння, використовуючи своє службове становище. Так, нормою в українській політиці затвердився непотизм (від лат. *nepos* — «рід» або *nepotis* — «онук», «нащадок», «племінник», від. фр. *le nepotisme* — «сімейність», «кумівство»), тобто працевлаштування на державну службу своїх родичів та близьких незалежно від їх професійних здібностей. Наприклад, за часів президентства Януковича, після призначення Ганни Герман до адміністрації президента, її син Микола Коровіцин став заступником міністра з надзвичайних ситуацій, робочий стаж якого до цього обмежувався посадою помічника та водія своєї матері. А чоловік Ганни Герман — Сергій був переведений з дипломатичної служби на посаду одного з керівників департаменту інформаційно-аналітичного забезпечення СБУ [31].

Не може не хвилювати і те, що практика кумівства залишається в Україні і за нової влади, бо одним із основних критеріїв для призначення на ключові державні та політичні посади залишається наявність родинних чи інших близьких зв'язків, спільних бізнес-інтересів, лобістської діяльності чи протекції у владних колах [32]. Сучасний перелік родинних кланів на державній службі вражає. Коли Віталій Ярема очолив Генеральну прокуратуру, його 26-річний син Валерій — психолог за освітою, очолив департамент у Держреєстрслужбі. Хоча батько та син працюють в різних структурах, бентежить те, що держслужбовцем такого високого рангу син високопосадовця став у такий короткий термін. У Європі на це претенденту потрібні роки чи навіть десятиліття, навіть якщо він і надзвичайно здібний. Такий швидкий кар'єрний ліфт для дітей окремих високопосадовців свідчить про те, що нинішній закон про державну службу в Україні не працює [33].

Політична еліта України сприймає державу як велику корпорацію, займаючись переважно розподілом важелів державної влади і перерозподілом сегментів бюджету. Для корумпованих представників влади, яким притаманний спрощений погляд на владу, на її сутність і суспільне призначення, на власне службове становище, яке розглядається як засіб задоволення особистих інтересів, управління державою суттєво віддаляється від демократичних принципів і значно спрощується. Чим глибше проникає корупція в органи державної влади, тим вища ймовірність у державі політичних, економічних та соціальних ризиків, тобто всіляких проявів деструктивності влади. Отже, на найвищому державному рівні існують всі передумови для прояву корупції.

З одного боку, зрощування державного апарату з підприємницькими і комерційними структурами ведуть до формування їхніх ділових відносин поза межами правового поля. З другого боку, проникнення у владні та управлінські структури організованої злочинності посилюють залежність законодавчої та управлінської діяльності від вузькогрупових, корпоративних інтересів певних злочинних кіл і стає постійним джерелом деструктивності влади. При цьому зв'язок між корумпованими державними службовцями та організованими злочинними групами здійснюється через відносини, пов'язані з видачею різноманітних квот, ліцензій, дозволів, кредитів, земельних ділянок, субсидій, прийняттям вигідних нормативних актів та інших складових нелегального бізнесу. Прибутки від нелегального бізнесу, отримані в основному за рахунок ухилення від сплати податків, нерідко під прикриттям і сприянням корумпованих податкових чиновників або шляхом створення численних фірм-супутників, фірм-одноенок для «прокручування» величезних грошових операцій злочинні групи використовують для оплати послуг держчиновників, підкупу працівників правоохоронних і контролюючих органів, суддів, прокурорів, чиновників, політиків, у тому числі, шляхом включення їх родичів, близьких у свої структури, а у кінцевому результаті у систему розподілу доходів від нелегального бізнесу. Державні чиновники, нехтуючи своїми функціональними обов'язками, займаються комерційною діяльністю для одержання особистого чи корпоративного прибутку. Використовуючи своє службове становище, вони займаються «перекачуванням» державних коштів та матеріальних цінностей у комерційні структури і переведенням грошей у готівку; наданням пільг для своєї корпоративної групи (політичної, національної, кланової та ін.) із відтягненням державних ресурсів; здійснюють вплив на засоби масової інформації для здобуття особистої та корпоративної вигоди; лобіюють нормативні акти в інтересах певних угруповань тощо.

Деструктивність влади, отриманої в корупційний спосіб, особливо проявляється в періоди формування органів державної влади та інших політичних структур держави під час виборів, участь у яких потребує великих грошей та зв'язків. Виборчі кампанії в Україні супроводжувалися такими корупційними методами, як нелегальне фінансування політичних партій та виборчих кампаній; підкуп виборців (обладнання доріг, ремонти під'їздів та дахів будинків, побудова дитячих та спортивних майданчиків, роздача пенсіонерам невеликих презентів), членів виборчих комісій, представників влади; «купівля-продаж» депутатських мандатів шляхом оплачування «прохідних» місць у виборчих списках партій (блоків); службові зловживання під час агітації; фальсифікація результатів виборів [8, с. 68]; купівля ефірного часу в ЗМІ, діяльність штабів, організація масових мітингів та грандіозних програм соціальної допомоги для бідних. Доки немає відповіді на запитання: яким чином кандидат у народні депутати витрачає на виборчу кампанію в десятки, а то і в сотні разів більше тільки на рекламу, на газифікацію населених пунктів виборців, на обладнання навчальних закладів комп'ютерною технікою тощо. У більшості розвинених демократичних країн це розглядають як корупцію, оскільки пов'язується з підкупом виборців [19, с. 164].

Корупція як постійне джерело деструктивності влади є симптомом того, що в системі державного управління існують серйозні дефекти. Відірвана від потреб суспільства та нездатна проводити зрілу й відповідальну політику, яка б виходила насамперед з національних інтересів країни корумпована влада призводить до занепаду суспільства або його елементів, загибелі людей, нічим не виправданих витрат, тим більше вести реальну боротьбу з корупцією. Хто ж буде пиляти сук, на якому сидить, та руйнувати фактори, що живлять та породжують корупцію?! Зокрема, правоохоронці сотнями та тисячами склали протоколи про корупційні діяння та інші правопорушення, пов'язані з корупцією, а особи, на яких накладались адміністративні стягнення, в більшості випадків продовжували після сплати відповідного штрафу працювати в тих самих органах державної влади на тих самих посадах [34].

До останнього часу влада лише імітувала боротьбу з корупцією, маскуючи винайдені нею ж самою корупційні моделі (взаємозаліки, повернення ПДВ з бюджету поза безкрайньою чергою, реалізація конфіскацій і податкових застав, а також приватизація «збанкрутілих» підприємств, затвердження рішень у центрі і на місцях щодо різних преференцій і виключень, створення різних фондів при державних структурах) [30, с. 54]. Будь-які надходження до бюджету ставали об'єктом різноманітних схем, метою яких

є «освоєння» цих коштів через непрозорі тендери, рефінансування банків, які належать тим, хто має ефективне лобі у владі, списання боргів підприємствам, що належать тим же «акціонерам» парламенту, Кабміну, наближеним до президента, прем'єра, міністрів, депутатів та чиновників високого рангу, дотації, які використовуються зовсім не для забезпечення потреб регіонів, галузей чи підприємств, котрим офіційно спрямовуються [35]. Як результат, державні ресурси, що знаходяться під контролем чиновників або під контролем членів їх сімей розподіляються не за призначенням та осідають на рахунках можновладців. Можливість отримання незаконних фінансових пільг сприяла формуванню корупційних мереж та перетворенню корупції в системне явище в українській державі. Корумпованість влади призвела до зміни її сутності в бік деструктивності, знизила рівень легітимності як всередині держави, так і на міжнародній арені, порушила принципи її формування і функціонування, демократичні засади суспільства і держави, загалом підірвало політичну систему.

Сьогодні, коли в Україну із західних держав ідуть грошові потоки, як офіційна допомога на цілі розвитку, у країн-донорів є занепокоєння, що виділені нам кошти можуть просто провалитися у чорну дірку. Не дарма авторитетний американський дипломат Джон Гербст, экс-посол США в Україні та нинішній голова Євразійського центру Атлантичної ради США майже прямим текстом звинуватив українських Президента і прем'єра в корупції, підкресливши, що «у списку корупціонерів є ті особи, які дуже гарно вміють говорити “мовою реформ” із країнами Заходу... і так чи інакше залишатися недоторканою особою та процвітати». Д. Гербст дав зрозуміти, що Штати усвідомлюють, з ким мають справу, але не збираються капітулювати перед корумпованими лідерами України, наголошуючи на тому, що «...Шлях до кращого майбутнього буде нелегким і тернистим, і вам ще потрібно очистити верхівку від тих лідерів, які неправильно розуміють ситуацію. Або навіть кращий варіант: переконати їх, що це в їхніх інтересах — робити все так, як слід» [36].

Демонструючи намір вийти з «клубу» країн з надзвичайно корумпованою владою та рухатися в бік реформ парламент України прийняв 14 жовтня 2014 р. антикорупційні закони. 9 грудня 2015 р. за сприяння влади ТІ (Transparency International) розпочала в нашій країні інформаційно-просвітницьку кампанію «Викривати корупцію не соромно» з метою роз'яснення прав викривачів корупції за новим законодавством, у тому числі і того, як саме в інших країнах світу регулюється законом та сприймається суспільством тема викривання корупції. А з 24 січня 2015 р. почало діяти реформоване за складом учасників і напрямками діяльності Національне антикорупційне бюро України. В такий спосіб діюча українська влада на-

магається реалізувати основні напрями й завдання боротьби з корупцією в органах публічної влади нашої країни.

Боротьба з корупцією повинна мати послідовний та системний характер і є однією з функцій держави та громадянського суспільства. Для цього треба переформатувати саму владу, не тільки завдяки її «розбавленню» малодосвідченою молоддю, а насамперед через скорочення управлінського апарату, особливо з рівнобіжними функціями. Необхідно не тільки декларувати необхідність вживання різних заходів до корумпованих чиновників, але й показати правові, економічні, організаційні й соціальні механізми мінімізації корупції в органах публічної влади, підвищувати вимогливість до державних службовців, які мають відповідати кодексу честі державного службовця та забезпечити їх реальну відповідальність за правопорушення і злочини по службі відповідно до нових антикорупційних законів.

Корупція в сучасній Україні ускладнена багатьма серйозними проблемами, в тому числі, війною на Сході країни, яку розпочала Росія, фінансовою кризою, проблемою нормативно-правового забезпечення реформування країни та ін. Але, маючи активне громадянське суспільство, покоління молодих лідерів та депутатів у Верховній Раді, молодих міністрів та їх заступників, які правильно розуміють ситуацію та готові активно розбудовувати країну, є надія на те, що можна скерувати не надто орієнтовану на реформи верхівку у правильному напрямі.

Постійна поінформованість громадськості є ключовим елементом щодо обізнаності населення про корупцію, методи боротьби з нею, проведення та результати антикорупційної кампанії та ін., що сприяє формуванню нетерплячого ставлення громадян до цього небезпечного для країни явища, підвищення рівня політико-правової культури соціуму, моралі, суспільних та людських цінностей. Тому в наш час особливої популярності здобули численні телевізійні шоу і теледебати, на яких обговорюються питання про діяльність влади, причини виникнення найпоширеніших корупційних діянь та їхніх провідних форм, фахівці роз'яснюють, яку шкоду завдає корупція нашій державі, суспільству та окремій людині, коментують найважливіші положення нових антикорупційних законів, періодично оприлюднюють результати перевірок в інститутах влади, прокуратурі, судах та інших установах і закладах.

Урахування цілої низки зовнішніх оцінок антикорупційних зусиль нашої держави, навіть у більшості своїй фрагментарних та орієнтованих на пріоритети організацій, що їх замовляють, дозволить оминати та виправити низку певних вад, які стоять на шляху ефективної антикорупційної політики, в тому числі, таких як відсутність узгодженого стратегічного підходу до формування антикорупційної політики в Україні; розпорошеність зусиль

між інституціями, що відповідають за формування та реалізацію антикорупційної політики та дублювання функцій між ними; слабка дієвість існуючого антикорупційного законодавства та ін., що буде сприяти поширенню та закріпленню антикорупційного стереотипу мислення у населення України.

Як підтверджує досвід боротьби з корупцією в європейських державах, взаємодія об'єднань громадян з органами державної влади і органами місцевого самоврядування у сфері формування та реалізації державної антикорупційної політики, підтримка антикорупційних заходів держави громадянським суспільством, поєднання зусиль держави і громадськості — одна з головних умов у подоланні корупції як системного явища в усіх сферах суспільного життя. Залучення громадян до реалізації антикорупційної політики, в тому числі через громадський контроль за діяльністю органів, на які покладено обов'язок боротьби з корупцією, допоможуть подолати свідоме блокування чи ігнорування місцевою владою антикорупційних завдань, що приймаються на вищому державному рівні. Успіхи в подоланні корупції будуть сприяти подоланню психологічної залежності від етично виправданого до сьогодні соціумом способу вирішення особистих проблем та стануть запорукою таких змін, які відповідають інтересам більшості, сприяючи підвищенню якості життя людей і дозволяючи їм впевненіше дивитися в майбутнє [37, с.165].

Боротьба з корупцією має ґрунтуватися на розумінні конкретних проблем країни, врахуванні стадії її політичного розвитку, з використанням розробок вітчизняної та зарубіжної науки, практичного досвіду країн, що мають позитивні здобутки в цьому напрямі діяльності. Перелічені заходи спрямовані як на встановлення регуляторних механізмів щодо боротьби з корупцією, так і на виховання негативного ставлення громадян до корупційних дій, формування активної позиції у населення України щодо протидії будь-яким корупційним проявам та перешкоджання посилення деструктивності влади.

Як **висновок**, нагадаємо слова відомого фахівця з проблем протидії корупції Сар Дж. Пундея, який зазначав, що «... корупція не є інфекцією, яку раптом може “підхопити” здорове суспільство. Вона є наслідком явищ та тенденцій політики, економіки та розвитку держави. Жодна країна не була ніколи повністю вільною від неї і ніколи не буде...». Змінюються лише її обсяги і прояви, а також її можливості, що визначаються ставленням до цього небезпечного явища держави і суспільства. Проте зменшити обсяги корупції, обмежити сфери її розповсюдження і впливу на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси в суспільстві, змінити характер корупційних проявів під силу. Для цього необхідна політична воля на вищих

шаблях влади, проведення реальної державної антикорупційної політики, а не просто задекларованих намірів щодо протидії цьому суспільному злу, забезпечення відкритості влади, свобода слова та вільні засоби масової інформації, чесні та незалежні суди й активна позиція усього суспільства щодо подолання корупції в нашій країні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багрий-Шахматов Л. В. Социальные предпосылки коррупции, ее причины, условия и виды / Л. В. Багрий-Шахматов // Вісн. Запорізь. держ. ун-ту. Серія: Юридичні науки. – 2003. – № 1. – С. 104–109.
2. Мельник М. І. Корупція – корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) : монографія / М. І. Мельник. – К. : Юрид. думка, 2004. – 400 с.
3. Невмержицький Є. В. Корупція як соціально-політичний феномен : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : спец. : 23.00.02 / Є. В. Невмержицький ; НАН України, Ін-т політ. і етнонац. дослідж. ім. І. Ф. Кураса. – К., 2009. – 34 с.
4. Скулиш Є. Явище корупції: теоретико-правовий аспект/ Євген Скулиш // Вісн. Нац. акад. прокуратури України. – 2009. – № 3. – С. 91–98.
5. Гвоздецький В. Д. Корупція як соціальне, психологічне і моральне явище / В. Д. Гвоздецький // Юридична наука : наук. юрид. журн. Серія: Соціологія права. – 2012. – № 3. – С. 161–167.
6. Дерєга В. В. Політична корупція: визначення та особливості / В. В. Дерєга // Наук. пр. – 2009. – Вип. 97, т. 110. – С. 72–76.
7. Маркєєва О. Політична корупція в Україні: стан, чинники та засоби протидії / О. Маркєєва // Нац. безпека і оборона. – 2009. – № 7. – С. 77–78.
8. Мельник М. Політична корупція: сутність, чинники, засоби протидії / М. Мельник // Нац. безпека і оборона. – 2009. – № 7, т. 111. – С. 67–72.
9. Фрадинський О. Соціально-економічні аспекти корупції в Україні / О. Фрадинський // Світ фінансів : наук. журн. – Тернопіль, 2005. – Вип. 2. – С. 165–176.
10. Журавський В. С. Корупція в Україні – не політика: [монографія] / В. С. Журавський, М. І. Михальченко, О. М. Михальченко. – К. : Фенікс, 2007. – 408 с.
11. Кармазіна М. С. «Первісний гріх» президентів (грані політичної корупції в Україні. 1991–2004 рр.) / М. С. Кармазіна [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/naukma/Polit/2005_45/08_karamazina_ms.pdf.
12. Михальченко М. Корупція в Україні: політико-філософський аналіз : монографія / М. Михальченко, О. Михальченко, Є. Невмержицький. – К. : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2010. – 615 с.
13. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми) : монографія / О. Я. Прохоренко. – К. : Нац. акад. держ. управління при Президентові України, 2005. – 166 с.

14. Камлик М. І. Міжнародні правові акти та законодавство окремих країн про корупцію / М. І. Камлик, Є. В. Невмержицький, Л. М. Доля та ін. ; за ред. Б. В. Романюка, М. І. Камлика. – К. : Школяр, 1999. – 480 с.
15. Кашуба Я. М. Корупція та відповідальність за корупційні діяння / Я. М. Кашуба / Ін-т соціогум. проблем людини Захід. наук. центру НАН України і МОН України. – Львів : ПАІС, 2007. – 110 с.
16. Різак І. М. Корупція як негативне соціальне явище: шляхи її подолання в Україні та міжнародний досвід: метод. матеріали / М. І. Різак, Ю. М. Бисага, М. М. Палінчак та ін. – Ужгород : Ліра, 2004. – 62 с.
17. Дульський, О. О. Теоретико-правові проблеми протидії корупції та організований злочинності / О. О. Дульський // Наук. вісн. КНУВС. – 2007. – № 1, ч. 2. – С. 13–30.
18. Мельник М. І. Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 / М. І. Мельник ; Нац. акад. внутр. справ України. – К., 2002. – 31 с.
19. Невмержицький Є. В. Корупція і національна безпека : навч. посіб. / Є. В. Невмержицький, Ф. П. Шульженко. – К. : ВЦ КДЛУ, 2000. – 194 с.
20. Невмержицький, Є. В. Правові проблеми боротьби з економічною злочинністю та корупцією : навч. посіб. / Є. В. Невмержицький. – К. : АПСВ, 2005. – 415 с.
21. Стеценко С. Г. Корупція в органах внутрішніх справ: проблеми протидії : монографія / С. Г. Стеценко, О. В. Ткаченко. – К. : Алерта : КНТ, Центр учб. л-ри, 2008. – 168 с.
22. Шульга М. Деструкція влади (замість післямови) / Українське суспільство 1992–2008. Соціологічний моніторинг / М. Шульга [за ред. В. Ворони, М. Шульги]. – К. : Ін-т соціології НАН України, 2008. – С. 463–483.
23. Калиновський Ю. Ю. Правосвідомість українського суспільства: генеза та сучасність : монографія / Ю. Ю. Калиновський. – Х. : Право, 2008. – 288 с.
24. Тихолаз А. Виправдання здирицтва [Електронний ресурс] / А. Тихолаз // День. – 29 листоп. (№ 217). – 2003. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/podrobici/vipravdannya-zdimictva>.
25. Майже 70% українців хоча б раз давали хабарі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/mayzhe-70-ukrayinciv-hocha-b-raz-davali-habari.html>.
26. Сучасні проблеми боротьби з організованою злочинністю та корупцією [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kapitalizator.com/suchasni-problemy-borotby-z-orhanizovanoyu-zlochynnistyuu-ta-koruptsiyeyu>.
27. Україна залишається в клубі найбільш корумпованих країн світу – Transparency International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayina-zalishayetsya-v-klubi-naykorumpovanishih-krayin-svitu-transparency-international-158151_.html.
28. Сахань О. М. Політико-правові деструкції влади як проблема розбудови громадянського суспільства / О. М. Сахань // Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Вод-

- нік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. проф. М. П. Требіна. – Х. : Право, 2013. – С.379–395.
29. Український бізнес заявляє, що корупція в державних органах і в 2015-му залишається незмінною [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/news/oficial/5206.html/>
30. Добродумов П. О. Корупція як явище соціально-політичного життя [Текст] / П. О. Добродумов // Аспекти регіональної модернізації: медіа, громадські ініціативи, приватний сектор. – Суми : ВАТ «Сумська обласна друкарня», вид. «Козацький вал», 2005. – С. 51–58.
31. Українська політика як декорації до серіалу «Династія» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/12/9/5656770/>
32. Олійник О. Актуальні проблеми кадрового добору політико-управлінської еліти в Україні: теоретичний аспект [Електронний ресурс] / О. Олійник // Наук. вісн. – 2014. – Вип. 14. «Демократичне врядування». – Режим доступу: <http://www.lviv-academy.com/visnyk14/fail/olijnyk.pdf>.
33. Кум, сват, брат: у владу в Україні знову йдуть сім'ями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osp-ua.info/politiclas/42356-kum-svat-brat-u-vladu-v-ukrayini-znovu-ydut-simjami.html>.
34. Реформування антикорупційної політики держави: мета та шляхи реалізації [Електронний ресурс] : Роз'яснення від 07.09.2011 р. / Міністерство юстиції України. – Режим доступу: http://soc-in.com/rozyasnennya/minjustu/1768-Reformuvannya_antykoruptsijnoji_polityky_derzhavy:_meta_ta_shlyahy_realizatsiji.html.
35. Про що змовчав перед виборами Яценюк [Електронний ресурс] / Інформаційний портал «Україна без корупції». – Режим доступу: <http://corruption.net/statti/item/8805-pro-shcho-zmovchav-pered-vyboramy-yatseniuk>.
36. Американський ультиматум Яценюку і Порошенку [Електронний ресурс] / Інформаційний портал «Україна без корупції». – Режим доступу: <http://corruption.net/statti/item/39013-amerssykanskyi-ultymatum-yatseniuku-i-poroshenku>.
37. Управління суспільним розвитком : словник-довідник / за заг. ред. А. М. Михненко, В. Д. Бакуменка. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 210 с.

КОРРУПЦИЯ В СОВРЕМЕННОЙ УКРАИНЕ КАК ИСТОЧНИК ДЕСТРУКТИВНОСТИ ВЛАСТИ

Сахань Е. Н.

Рассмотрена коррупция в условиях современного развития украинского государства как источник деструктивности власти. Проанализированы последствия преступной деятельности коррумпированных государственных чиновников, определены проблемы, тормозящие антикоррупционную политику в Украине. Ведется поиск

путей предупреждения и противодействия негативного влияния коррупции на власть.

Ключевые слова: коррупция, деструктивность власти, правовой цинизм, правовой нигилизм, конформизм, nepотизм.

CORRUPTION IN MODERN UKRAINE AS A SOURCE OF DESTRUCTIVENESS OF POWER

Sakhan O. M.

Corruption as a source of the destructiveness of power in modern Ukraine is treated as a negative social phenomenon, emerging in the process of power relations implementation by the persons authorized to do so, who use the authority they are vested with to satisfy personal, mercenary, group or corporate interests through corrupt practices, bribery, abuse of power, granting benefits and privileges in contempt of public interests. The destructive effect of corruption results in political, economic, social and spiritual risks for the country, fall in prestige and influence of the authorities at all levels, deformation of the society's moral principles, decrease in the citizens' respect to the law, loss of political solidarity, propagation of political apathy and cynicism, legal nihilism and indifference in the social medium.

It has been noted that the organized crime penetration in government and management structures enhances dependence of the legislative and management activity on group-specific, corporate interests of certain criminal circles, which is destructive for the state and the society, and becomes a permanent source of the destructiveness of power, manifested in political decisions (fixed in regulatory acts) and respective acts of authorities, detached from the public needs and the national interests of the country, leads to propagation of illegitimate social practices and organized crime, constitutes an imminent threat to the national security and constitutional order, hampers the democratic development of the country, reduces the potential of civil society institutions, results in violation of human rights, brings the state into discredit at the international scale.

It has been stressed that corruption environment formed in Ukraine within many years in conditions of legal cynicism of the authorities and juridical ill-breeding of the overwhelming majority of the population became a source of deformation of legal consciousness of the Ukrainian social medium and a peculiar way of thinking, which determines the lifestyle, public indifference to corrupt practices, moral degradation of the part of population, and consolidation of orientation at unlawful conduct and offending behavior in people's perceptions. Corruption in the consciousness of a considerable part of members of society is associated with a quick and relatively simple solution of problems, mainly by means of bribes to officials of lower echelons of government of the state, therefore, corruption crimes are not perceived as injuring the state, but as normal functioning of the authorities.

It has been determined that blurring of moral values of the population and officials' indifference to the problem of corruption in the Ukrainian policy contributed to the fact

that nepotism, turning the power in the state into the ownership of several oligarchical clans, became a standard of employment with governmental services in our state.

It has been emphasized that fighting corruption must have a consistent and systematic nature and be one of the functions of the government and civil society. For this purpose, the power proper must be reformatted through downsizing the administrative staff, especially having parallel functions; increasing requirements to public sector employees, elected in a legitimate way through transparent elections, who must observe the code of honor of a public officer and bear real responsibility for offences and crimes when in service; rise the level of the political and legal culture of the population, assist in integrating efforts of the state and public in overcoming corruption in all spheres of the social life.

Key words: *corruption, destructiveness of power, legal cynicism, legal nihilism, conformism, nepotism.*

